
KRÓNIKA

BELGRÁDI KÖNYVVÁSÁR '80. Százhatvan hazai és mintegy 2500 külföldi kiadót képviselő ötven ország részvételével tartották meg október második felében Belgrádban a hagyományos, az idén negyed évszázadát is ünneplő könyvvásárt. A rangos rendezvényen összesen 120 000. zömmel új, a két vásár közötti időszakban megjelent könyvet mutattak be. Több ezer könyv három tematikus részben kapott helyet. Az egyik ilyen tematikus rész a *Tito műve és az önjagazgatás* címet viselte, amelyen mintegy 600 című új nyújtott bepillantást Tito valóban nagyszámú írásai-
ba, beszédeibe és értekezéseibe. Ugyanez a tematikus rész jelzi, milyen tisztelet övezte elnökünket világszerte. Tudniillik majd száz fordítás is látható itt, s mindez persze csak töredéke annak, ami Tito műveiből fordításban a világ nagy és kevésbé elterjedt nyelvein egyaránt megjelent. Ugyanitt egy kisebb tematikus egység szemlélteti az önjagazgatás gondolatának történeti fejlődését is a párizsi komüntől kezdve, Marxon, Svetozar Marković idevágó művein keresztül, Leninig. Itt sorakoznak Tito harcostársai, Kardelj, Vlahović, Bakarić és mások munkái is. Tekintettel arra, hogy a vásáron valóban csak kis hányadát mutathatták be mindannak, ami egy ilyen jellegű kiállításon helyet kell hogy kapjon, a szervezők úgy döntöttek, hogy e tematikus rész kiállítását, kel-
lően kibővítve, a belgrádi Szerb Nemzeti Könyvtárban megismétlik.

Mindig, amikor a világirodalom ná-

lunk kapható termékeiről esik szó, múlthatatlanul elhangzik a bíráló megjegyzés: nem fordítottunk sem eléggé tervszerűen, sem eleget, s fordításirodalmunkból hiányzik az úgynevezett kis nemzetek irodalma. Ebben talán van is igazság, de amikor így egy helyen, mint *Az el nem kötelezett országok irodalma Jugoszláviában* című kiállításon, végigtekintünk, látni fogjuk, hogy e téren eredmények is vannak. Már maga a tény, hogy szinte nincs jelentősebb kiadónk, amely ne iktatott volna tervébe néhány ilyen kiadványt, az is ezt igazolja. A Narodna knjiga például sorozatban jelenteti meg az el nem kötelezett országok népmeséit. A Rad a népszerű Szó és gondolat című sorozatban 15 ország egy-egy jelentős írójának művét juttatta el olvasóihoz. Valamivel szerényebb vállalkozásokkal dicsekedhetnek a priština-i Rilindja valamint a szkopjei és a ljubljana-i kiadók. A legszebb vállalkozás azonban minden bizonnyal a kruševaci Bagdala kiadóé, amely az utóbbi öt évben huszonöt ország költészetét mutatta be ugyanennyi reprezentatív verskötetben.

Az idei vásár harmadik tematikus része is tanulságos. Azt mutatja meg, hogy a jugoszláv irodalom mindenképp jelen van külföldön is. Íme a kiállításon prezentált adat: 1968-tól a világ 33 országában 42 nyelven összesen 1008 jugoszláv könyv jelent meg. A társadalmi témákat taglaló könyvek sorában természetesen Tito elnök művei találtak a legnagyobb érdeklődésre, a szépirodalom terén pe-

dig továbbra is Andrić, Krleža és Crnjanski művei.

A kiállítás többszöri megtekintése sem biztos garancia, hogy az ember minden jelentős vállalkozást regisztrált. Így ezen a helyen is csak arra vállalkozhatunk, hogy ismertebb kiadóink néhány újabb könyvéről adjunk hírt. A belgrádi Prosveta ezer címszava között Milovan Danojlić és Brana Šćepanović új könyve iránt érdeklődtek legtöbben, valamint a Miloš Crnjanskiról készült arcképvázlat iránt. E kiadónak a vásárra bejelentett 16 kötetes jugoszláv művészet-története egyelőre csak ígélet maradt.

A Nolit folytatja az Irodalom és civilizáció című sorozatát, amely az elmúlt években számos irodalomtörténeti, filozófiai és kulturális művet juttatott köztudatunkba. Az újabb könyvek közül Vladislav Taktarkijevics *Hat fogalom története* című könyve érdemel kiemelés. A könyvekben az író hat esztétikai alapfogalmat tárgyal: a művészetet, a szépséget, a formát, az alkotást, az utánzást és az esztétikai élményt.

Hasonló jellegű könyvekre kell odafigyelni a zágrábi Naprijed esetében is, amely Danko Grlić négykötetes *Esztétikáját* jelentette meg. E kiadó jóvoltából vehetjük kézbe Erich Fromm kilenckötetes *Műveit* is.

Az ugyancsak zágrábi Mladost kiadó pannonjánál a legnagyobb érdeklődést a *Megszeltestetés volt Tito korában élni* című monográfia váltotta ki, amelyet a kiadó a Vjesnikkel, a Prosvetával, a Stvarnosttal, a Liberrel és a Horvát Nyomdaipari Intézettel közösen jelentetett meg.

A belgrádi Komunist a Tanjug hírgyűjteményével közösen jelentetett meg sok fényképpel illusztrált kétkötetes dokumentumgyűjteményt, *Jugoszlávia Titóról 1980-ban* és *A világ Titóról 1980-ban* címmel.

A kiállításra jelent meg a Horvát Nyomdaipari Intézet gondozásában két Jure Kaštelan-hasonmáskiadás. Az egyik a *Vörös ló* című 1940-ből, a másik viszont a tíz évvel később megjelent *Kakas a háztetőn*.

A ljubljanei Delo folytatja a kortárs jugoszláv írók sorozatát, amelyben, mint hallottuk, összesen 56 kötetben teszik közzé a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek majd 150 írójának műveit. E sorozatot máris Belgrád város díjával tüntették ki. S ha a kitüntetéséről beszélünk, el kell mondani, hogy ezúttal is meggyőződhettünk a Forum Könyvkiadó kiadványainak magas fokú műszaki és nyomdai kidolgozásáról, s hogy ez nemcsak a mi benyomásunk, bizonyítja egy tény is: az idei vásár legszebb szépirodalmi könyvéért járó díjat Kapitány László nyerte Tolnai Ottó *Világpor* című verseskötete kivitelezéséért. Ugyanez a tervező elismerésben részesült Németh István *Kertmozi* című kötete borítójának tervezéséért is.

A vajdasági kiadók a tőlük már megszokott módon szerepeltek az idei könyvvásáron. A Matica srpska a *Jugoszláv írók lexikonának* második kötetével és Thomas Mann műveinek sorozatával hívta fel magára a figyelmet. A nemzetiségi írók műveinek gyér számú fordítása is jellemző a múlt évre, a Matica pannonján azonban egy jugoszláviai magyar író könyvét fedezhettük fel. Jung Károly verseskötetéről van szó, amely közvetlenül a vásár előtt jelent meg. Szlovák nyelvű kiadónk, az Őszoz bemutatta Michal Harpan irodalomtörténész Michal Babinkáról írt tanulmánykötetét, valamint Krleža *Filip Latinovicz hazatérése* és Ivo Andrić *Omer paša Latas* című könyvét. Mindkét könyv a kiadó Hidak sorozatában látott napvilágot, és a csehszlovák kiadókkal való együttmű-

ködés eredménye. A román és a ruszin kiadók versesköteteket hoztak a vásárra, köztük Gyura Papharhaj *Világvége* című könyvét is, amelynek több nyelvre való fordítását máris tervezik a vajdasági kiadók. A Forum Könyvkiadó ezúttal több mint száz, köztük harminc idei kiadvánnyal képviseltette magát, s részt vett a hazai újságok, folyóiratok és más időszaki kiadványok gyűjteményes kiállításán, amely egyébként mintegy 260 címszóval mutatta be elsősorban az irodalmi, tudományos és szakfolyóiratokat és tájékoztató jellegű közlönyöket.

Végezetül e sok adat mellé még egy: az idei vásárnak százötvenezer látogatója volt.

CZESLAV MILOSZ NOBEL-DÍJA
A Svéd Tudományos Akadémia Czeslav Milosz lengyel írónak ítélte oda az 1980. évi irodalmi Nobel-díjat.

A döntés megindolásában a többi között az áll, hogy Czeslav Milosz, aki már három évtizede hazája határain kívül él, „műveiben szépiítés nélkül írja le a kiéleződő világkonfliktusok hatásának kitett ember sorsát”. Művére „a gyermekkori erőteljes természetélmény, Litvánia és Lengyelország véres történelmi sorsfordulói, illetve kulturális és irodalmi hagyományai nyomták rá bélyegüket”. A Svéd Akadémia közleménye ezenkívül hangsúlyozza Milosz műveinek tudományos értékeit, nemkülönben rendkívüli nyelvi gazdagságát és szerzőjük fejlett érzékét a lengyel nyelv zenéje, ritmusa és szókincese iránt.

Czeslav Milosz 1911-ben született Litvániában. Tanulmányait a vilnai jogi karon végezte. Első versköte- te, a *Versék a zord időről* 1933-ban jelent meg, ez aztán, a számos jutalom mellett, franciaországi ösztöndíjat biztosított neki. Két évig tanul

Franciaországban (1934-ben és 1935-ben), majd hazatérése után a lengyel rádióban helyezkedik el. A háború idején részt vesz a lengyel ellenállási mozgalomban. Ebben az időben náciellenes versantológiát jelentet meg illegálisan.

A háború után diplomáciai szolgálatba állt. 1946 és 1950 között lengyel kultúrattasé volt Washingtonban és Párizsban. Ebben a korszakában sokat cikkezik, és amerikai meg angol költőket fordít.

Milosz 1951-ben, elhagyja Lengyelországot, és mintegy tíz esztendő tölts Franciaországban. Itt 1953-ban teszi közzé *A gúzsba kötött gondolat* című művét, amelyben élesen bírálja a sztálinizmust. Ugyanez évben *Hatalomátvétel* című regényéért európai irodalmi díjat kapott. 1960-ban Czeslav Milosz a kaliforniai Berkeley Egyetem tanára lett. Ma is itt ad elő a szláv nyelvi és irodalmi tan széken.

Czeslav Milosz legismertebb művei: *A leigázott Lengyelország költészete 1939—1945*, *Varsó költészetének négy évtizede*, *Egy másik Európa*.

A Nobel-díj hírére Milosz kijelentette, hogy az rá nézve nagyon megtisztelő, s hogy költészete a 20. század borzalmainak tükörképe.

A 880 000 svéd korona értékű díjat december 10-én, Stockholmban adják át Czeslav Milosznak. Ekkor kerül kiosztásra a többi Nobel-díj is, kivéve a Béke Nobel-díjat, ezt — mint ismeretes — Oslóban adják át.

MAGYARORSZÁGI KITÜNTETÉS BORI IMRÉNEK. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Munka Érdemrend Arany Fokozatát adományozta dr. Bori Imrének a modern magyar irodalom kutatásában és a magyar—jugoszláv irodalmi kapcsolatok kutatásában kifejtett munkásságáért. — Dr. Bori Imre a má-

sodik világháború után újjászervezett jugoszláviai magyar irodalom kiemelkedő személyisége, irodalomtörténész, kritikus, irodalomszervező és pedagógus. Kutatásai középpontjában a XX. századi magyar irodalom nagy életműveinek (József Attila, Radnóti Miklós, Kassák Lajos, Krúdy Gyula, Németh László, Déry Tibor, Weöres Sándor, Nagy László, Juhász Gyula) irodalomtörténeti, esztétikai és műfajelméleti vizsgálata, valamint a jugoszláviai magyar irodalom feltárása áll — hangzik az Elnöki Tanács indoklása. A Magyar Népköztársaság belgrádi nagykövetségén október 15-én megtartott ünnepségen a kitüntetést Halász József nagykövet nyújtotta át Bori Imrének, aki megköszönte a magas elismerést:

„Emlékeztetnem kell itt és most is arra a baráti és jószomszédi viszonyra, amely Jugoszlávia és Magyarország kapcsolatait jellemzi, hiszen enélkül aligha kerülhetett volna sor erre a számomra is oly megtisztelő pillanatra. És ez a baráti és jószomszédi viszony az alapja annak a termékeny együttműködésnek, amely a két ország tudományos intézményei között fennáll, hiszen nélküle elképzelhetetlen számunkra a magyar irodalom tanulmányozása, s nem lehetnénk jelen a magyarországi tudományos életben sem — a megjelenő kiadványokban és a tudományos értekezleteken, holott ezek munkánkat ihlető hatásai kétségtelenek.

S hivatkoznom kell a vitathatatlan tényre, hogy a szocialista Jugoszlávia nemzetiségi politikája tette lehetővé a jugoszláviai magyarság alkotó erőinek felszabadulását, kibontakozását a tudományos élet olyan területein is, mint amilyen a magyar nyelvészet, a magyar folklorisztika és a magyar irodalomtudomány, amelynek magam immár húsz esztendeje, hogy munkása vagyok. A felszabadu-

lás utáni évtizedekben gondolhattunk tehát arra is, hogy azok nyomába lépjünk, akik tájaink nagy szülöttei, mint Fülep Lajos, a művészettörténész; Ortutay Gyula, a folklorista; Bárczi Géza, a nyelvész; Tálasi István, az etnográfus és Hadrovits László, a komparatista. A magam pályáját sem tudom elképzelni a húsz esztendővel ezelőtt létesült Tanácsok és a tízéves Hungarológiai Intézet nélkül, de a Forum Könyvkiadó nélkül sem, amely eddig húsz könyvemet jelentette meg, zömmel a magyar irodalom történetével foglalkozó tanulmányaimat...” — mondta többek között Bori Imre.

ELISMERÉS PENAVIN OLGÁNAK. Dr. Penavin Olgát, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetének egyetemi rendes tanárát, tartományunk legrangosabb társadalmi elismerésében részesítették, a Felszabadulási Díjjal tüntették ki. Penavin Olga négy évtizedes pedagógiai munkássága mellett népnyelvi jellegű könyveket jelentetett meg. Nevéhez fűződik a háromkötetes *Szlavóniai—kórogyi szótár*, a jugoszláviai Muravidék és Baranya magyar tájnyelvi atlasza. A *jugoszláviai székelytelepek nyelvatlasza*, továbbá a Szabadka, Bácsstopolya és Ada földrajzi neveit összefoglaló kötet. Összegyűjtötte a jugoszláviai magyar népmeséket, megjelentette a bácskai népmeséket tartalmazó *Szélördög és a Kórogyi—szlavóniai népballadák* című gyűjteményes munkát. A kontrasztív kutatások tárgyköréből való a *Szerbhorvát jövevényszavak a jugoszláviai magyar nyelvújításokban*, illetve a *Román jövevényszavak a jugoszláviai székelyek nyelvében* című tanulmánykötete és még mintegy 200 tanulmány, cikk, ismerető stb. Dr. Penavin Olga tagja

számos hazai és külföldi intézménynek, többek között a Magyar Néprajzi Társaságnak és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, valamint a Finn Tudományos Akadémia Finnugor Tudományos Társaságának és a Nemzetközi Filológiai Társaságnak. Tagja az *Európai Nyelvtudományi* jugoszláviai bizottságának is.

SZIRMAI-DÍJ, NAGYAPÁTHY-DÍJ. A Szirmai Károly tiszteletére alapított s róla elnevezett irodalmi díjat ezúttal Gobby Fehér Gyula érdemelte ki *Másokat hívó hang* című novellás kötetével. A bíráló bizottság az elmúlt két évben megjelent magyar nyelvű novellás köteteket, összesen nyolcat vett figyelembe, s úgy döntött, hogy a *Másokat hívó hang* szerzőjének ítéli oda a Verbász városa és az író fia, dr. Szirmai Endre orvosprofesszor által alapított díjat. Az elismerést Utasi Csaba, a zsűri elnöke nyújtotta át a díjazottnak Verbászon, a hagyományos Szirmai-nap keretében. Ebben az elismerésben eddig magyar nyelvű kötetért Németh István és Brasnyó István, szerbhorvát nyelvű kötetért pedig, már két ízben, Aleksandar Tišma részesült.

A topolyai képviselő-testület és *Képes Ifjúság* című lapunk kezdeményezésére felújították a három évvel ezelőtt megszűnt Nagyapáthy Kukac Péter Képzőművészeti Díjat. Csak üdvözölhetjük a díj újjaélesztését, hiszen ez a díj is mindig az alkotómunka serkentését szolgálta. A díj kontinuitásának biztosítása céljából ezúttal hárman részesültek elismerésben: Torok Sándor szabadkai festőművész, Csernik Attila újvidéki grafikus és a Pacséri Pedagógiai Gyermekművésztelep.

VESZTESÉGEINK. Az elmúlt hónap folyamán jelentős veszteségek ér-

ték tartományunk szellemi életét. Szeptember utolsó napján 48 éves korában elhunyt dr. Milan Čanak egyetemi tanár, Vajdaság SZAT Elnökségének tagja, a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja, tudós és társadalmi-politikai dolgozó. Dr. Milan Čanak a Vajdasági Akadémia nemrég megalkotása óta ennek az intézménynek a titkári posztját töltötte be.

Két jeles alkotóval szegényedett a jugoszláviai magyar művelődési élet is. Az Újvidéki Televízió megbízásából néprajzi gyűjtőúton levő csoport tragikus kimenetelű autószerencsétlenségében életét veszttette Tóth Ferenc (1940) költő és néprajzkutató, valamint Szilágyi László (1925) tévérendező, akit a vajdasági közönség színészként ismert meg, majd rendezőként tartott számon.

Tóth Ferenc négy verseskötetet jelentetett meg, az elsőt még 1961-ben *Ősztől tavaszig* címmel. E kötetét a *Vörös madár* (1966) és a *Halál a síkban követte* (1970). Ugyanebben az évben írta meg *Jób* című drámáját, amely a Forum drámapályázatán második díjat nyert, majd az országos színházi fesztiválon is sikert aratott (címszerepéért Pataki László Sterija-díjat nyert). Ezután még néhány színpadi és mesejátékot közölt, majd 1975-ben közreadta *Kálmány Lajos nyomában* című munkáját, amelyben az észak-bánáti népballadákat vizsgálta meg. Ez év májusában újabb verseskötete jelent meg *Csontomiglan-csontodiglan* címmel.

Szilágyi László színészi pályafutását az 1948/49-es évadban kezdte. Ben Jonson Volponéjának Moscájával mutatkozott be a szabadkai Népszínház társulatában, majd egyik vezető színésze maradt e társulatnak. Ismertebb szerepei: Bródy Sándor Tánitónőjének Nagy Istvánja, a Revizor Hlesztakovja, a Dühöngő ifjúság Jim-

my Porterje, a Léda Aurel festője. várszínházbeli előadása után ez már 1962-től Szilágyi László az Újvidéki Rádiószínház rendezője volt, az utóbbi években pedig tévérendezőként dolgozott.

KÉT RETROSPEKTÍVA. Októberben a vajdasági képzőművészet kérjeles alkotójának is nyílt jelentős, teljes munkásságukat vázoló kiállítása. A hónap első napján Zrenjaninban megnyílt Wanyek Tivadar helybeli festő mintegy kétszáz munkát bemutató kiállítása. A festő hetvenedik születésnapjára megrendezett tárlat érdekessége, hogy az ott kiállított alkotásokat szerzjük a városnak ajánlódta. Mintegy másfél százat már az előző évek folyamán, az újabb több mint ötven festményt pedig most, e retrospektív tárlat megrendezése alkalmából.

Ugyancsak hasonló, több mint ötvenéves pályán tekinthetünk végig azon az újvidéki kiállításon, amelyen Baranyiné Markov Zlata szobrait, keramo- és kispasztikáit mutatta be. E kiállításnak történeti jelentősége is van, hiszen első ízben mutatkozott be a művész nő ilyen teljes anyaggal, s a kiállítás azokat a harmincas évekbeli munkákat is tartalmazta, amelyek alapján — férjével, Baranyi Károllyal és Ivan Tabakovićyal együtt — keramikai művészetünk megalapítói közé sorolják.

TOLNAI-DRÁMA KECSKEMÉ-TEN. A vajdasági színházi évad eddigi eseményei elsősorban külföldi együttesekhez fűződnek. Néhány vendégszínház és egy vajdasági szerző, Tolnai Ottó magyarországi bemutatkozása érdemel külön figyelmet. A kecskeméti Katona József Színház kamaraszínpadán láthattuk Tolnai darabját, a Végeladást, Tömöry Péter rendezésében. Gobby Fehér Gyula A budaiak szabadsága című gyulai

a második drámánk magyarországi megjelenítése, s annak jele, hogy drámairodalmunkra a magyar színházak is mindinkább odafigyelnek.

Nem sokkal a kecskeméti bemutató után vajdasági vendégszereplésre érkezett a Tolnai-dramát játszó együttes, igaz, nem ezzel a művel, hanem Barta Lajos Szerellem című drámájával. Erre a vendégszereplésre a zombori és a kecskeméti együttes hagyományos cserelátogatása keretében került sor. Még egy ilyen vendégszereplésről kell szólni. Romániai portyán járt a Szabadkai Népszínház társulata a Tarelkin halálával, s ezt már visszonozta is a vendéglátó Marosvásárhelyi Nemzeti Színház magyar tagozata. Vajdaság több helységében színre vitték Tamási Áron ismert székely népijátékát, az Énekes madarat.

SAJTÓ ALATT A JUGOSZLÁV ENCIKLOPÉDIA. A Mladinska knjiga nyomdájában sajtó alá került a *Jugoszláv Enciklopédia* új kiadásának első kötete. Dr. Ivo Cčićnek, a zágrábi Jugoszláv Lexikográfiai Intézet igazgatóhelyettesének szavai szerint a latin betűs kiadás első kötetének nyomását 60 000 példányban az év végéig fejezik be. A többi kilenc kötet hazánk nemzetjeinek és nemzetiségeinek hat nyelvében — köztük magyar nyelven is — 1990 végéig hagyja el a sajtót.

Az új enciklopédia majd ötven százalékkal több fogalmat dolgozott fel, mint a régebbi, és előkészítése több mint hat évig tartott. A munkában a köztársasági és tartományi központokból 4000 szakember és 700 munkatárs vett részt.

PASKALJEVIĆ FILMJE NEW YORKBAN. A New York-i filmfesztivál műsora keretében, a Lincoln

Center fényűző termében, telt ház előtt mutatták be Goran Paskaljević jugoszláv rendező Különleges bánásmód című filmjét. A világ filmprodukciójának ezen a nagy szemléjén, amelyen hazai zsüri válogatásában 23 alkotást mutattak be, három vetítésen összesen 4000 néző, újságíró és filmkritikus tekintette meg a filmet. A fogadtatás igen kedvező. A New York Times filmkritikusa például ismertetőjében elmondja, hogy Goran Paskaljević „biztos kézzel

alkotta meg ezt a vígjátékot, amelynek azonban igen komoly, egyetemes érvényű mondanivalója van az egyén és a hatalom viszonyáról”. A *Cineast* filmmagazin pedig terjedelmes cikkében azt írja, hogy a film „nagy benyomást keltő, érett műalkotás nemzetközi mércék szerint is”.

A Különleges bánásmódot a legtekintélyesebb amerikai forgalmazó vásárolta meg, ami azt jelenti, hogy az USA egész területén bemutatják.